

Дубровський (скорочено)

Олександр Пушкін

Олександр Пушкін

Дубровський

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

РОЗДІЛ I

Кілька років тому в одному із своїх маєтків жив старовинний російський пан, Кирило Петрович Троєкуров. Він був багатий, мав знатний рід, і всі були раді йому догоджати. У його домі завжди було повно гостей, відбувались буйні і гучні розваги. Жив Троєкуров у селі Покровське. Він разів зо два на тиждень слабував від обжерливості і щовечора бував напідпитку. В одному з флігелів його будинку жило 16 покоївок, що займалися рукоділлями, властивими їх статі. Вікна у флігелі були загороджені дерев'яними ґратами, двері замикались на замки, ключі від яких зберігались у Кирила Петровича. Молоді затворниці в призначені години сходили в сад і прогулювались під наглядом двох старух. Час від часу Кирило Петрович віддавав деяких з них заміж, і нові вступали на їх місце. З селянами і дворовими поводився він суворо і свавільно. Але ці люди пишались багатством і славою свого пана. Щодня Троєкуров оглядав свої володіння, брав участь у різних бенкетах.

Андрій Гаврилович Дубровський був давнім приятелем Троєкурова. Дубровський був відставним поручиком гвардії, найближчим сусідом Троєкурова і володів сімдесятьма душами. Троєкуров поважав Дубровського, незважаючи на його смиренне становище. Колись були вони товаришами по службі, і Троєкуров знав з досвіду нетерпеливість і рішучість характеру Дубровського. Обставини розлучили їх надовго. Дубровський з розладнаним статком змушений був піти у відставку і оселитися в останньому своєму селі. Троєкуров пропонував допомогу, але Дубровський подякував йому і залишився бідним і незалежним. Через кілька років Троєкуров, відставний генерал-аншеф, приїхав у свій маєток. Давні друзі побачились і зраділи один одному. Відтоді вони щодня бували разом, і Кирило Петрович, який зроду не вшановував нікого своїми відвідинами, заїжджав в убогий будиночок старого товариша. Де в чому і доля їх була однакова: обидва одружилися з любові, обидва скоро овдовіли, в обох залишилось по дитині. Син Дубровського виховувався в Петербурзі, дочка Кирила Петровича росла на очах у батька, і Троєкуров часто говорив Дубровському, що віддасть Машу за Володю. Андрій Гаврилович казав, що його син надто бідний для Маші.

Всі заздрили згоді, яка панувала між пихатим Троєкуровим і бідним його сусідом, і дивувались сміливості Дубровського, коли він за столом у Кирила Петровича прямо

висловлював свою думку, не турбуючись про те, чи суперечила вона поглядам хазяїна.

Несподіваний випадок усе розладнав і змінив. Якось на початку осені Кирило Петрович збирався на полювання. У нього було понад п'ятсот гончаків і хортів, навіть був лазарет для хворих собак, і відділ, де благородні суки щенились і годували своїх щенят. Кирило Петрович пишався цим прекрасним закладом, і ніколи не пропускав нагоди похвалитися ним перед своїми гостями. Троєкуров походжав по псарні. Гості захоплювалися псарнею Кирила Петровича. Тільки Дубровський мовчав і хмурився. Він був завзятим мисливцем, але мав тільки двох гончаків і одну пару хортів. Він не міг стриматись від деякої заздрості, бачачи цей чудовий заклад. Дубровський сказав, що життя собак в Троєкурова краще за життя деяких людей. Один з псарів образився і сказав: "...а що правда, то правда, іншому дворянинові не зле було б проміняти садибу на будь-яку тутешню конурку. Йому було б і ситніше і тепліше". Кирило Петрович і всі гості голосно засміялися. Дубровський зблід і не сказав ні слова. Згодом він зник, і ніхто нічого не помітив.

Аж ввечері Троєкуров помітив, що Дубровського нема. Троєкуров звелів негайно його догнати, і повернути неодмінно, бо без Дубровського ніколи не їхав на полювання. Але Дубровський не хотів повернутися. Кирило Петрович вдруге послав слугу, щоб сказав Дубровському: якщо зараз же не приїде ночувати в Покровське, то він з ним навіки посвариться.

На другий день Троєкуров отримав лист від Дубровського, який писав, що не приїде в Покровське, поки Троєкуров не пришле псаря Парамошку з повинною, і Дубровський вирішить покарати його чи помилувати. Лист розсердив Кирила Петровича. Він поїхав на полювання, але воно не вдалося. Троєкуров висловлювався образливо про Дубровського, а завдяки старанням тамтешніх дворян, його слова доходили до Дубровського виправлені і доповнені.

Нова обставина знищила й останню надію на примирення: Дубровський об'їжджав якось мале своє володіння і побачив, що люди Троєкурова крадуть його ліс. Дубровський вирішив провчити полонених людей Троєкурова пруттям, а коней забрав собі. Чутка про цю подію того ж дня дійшла до Кирила Петровича. Він хотів напасти на Кістенювку (так звалось село його сусіда), зруйнувати її дощенту і обложити самого поміщика в його садибі. Але він покликав засідателя Шабашкіна, запросив його до себе і сказав, що хоче відібрати маєток Дубровського. Можна було причепитися до того, що колись маєток Дубровського належав Троєкуровим, а потім був проданий батькові Дубровського. Та й ще у Дубровського не було документів про покупку, бо вони згоріли.

Шабашкін почав клопотатися в задуманій справі, і, завдяки його спритності, через два тижні Дубровський одержав з міста запрошення дати негайно належні пояснення щодо його володіння сільцем Кістенювкою. Дубровський написав до Троєкурова, що маєток дістався йому від батька, що Троєкурову до нього діла ніякого нема, і це все шахрайство. Шабашкін зрозумів з цього листа, що Дубровський запальний й необачний, тому його буде легко обдурити.

Справа почала тягтися. Впевнений у своїй правоті, Дубровський мало про неї

турбувався. Троєкуров так само мало дбав про виграш справи, яку він затіяв, але Шабашкін за нього клопотався, діючи від його імені, страхаючи та підкупаючи суддів.

Дубровський одержав запрошення з'явитись до земського судді, щоб вислухати його рішення.

РОЗДІЛ II

На другий день Дубровський приїхав до міста і пішов до судді. Слідом за ним приїхав і Троєкуров. Секретар почав читати ухвалу суду, за якою маєток Дубровського тепер належав Троєкурову. Це була величезна ухвала. Засідатель звернувся до Троєкурова, запрошуючи його підписати ухвалу, і торжествуючий Троєкуров підписав під ухвалою суду цілковите своє вдоволення. Черга була за Дубровським. Але Дубровський стояв нерухомо, похиливши голову. Раптом він підняв голову, очі його заблищали, він тупнув ногою, відштовхнув секретаря з такою силою, що той упав, і, схопивши чорнильницю, шпурнув нею в засідателя. Сторожі збіглись на шум і насилу з ним упорались. Його вивели і посадили в сани. Троєкуров вийшов слідом за ним, в супроводі всього суду. Несподіване божевілля Дубровського отруїло торжество Троєкурова. Суддів, що сподівались на його подяку, не удостоїв він жодним привітним словом. Того ж дня поїхав він у Покровське. А хворого Дубровського повезли в Кістенювку, яка вже йому майже не належала.

РОЗДІЛ III

Минув якийсь час, а здоров'я бідного Дубровського все ще було погане; правда, випадки божевілля вже не відновлювались, але сили його помітно слабшали. Він забував свої колишні заняття, рідко виходив із своєї кімнати і замислювався на цілі дні. Єгорівна, добра бабуся, яка колись доглядала його сина, тепер зробилась і його нянькою. Андрій Гаврилович тихо корився їй і, крім неї, не мав ні з ким стосунків. Стара написала листа до сина Дубровського про нещастя, що сталося.

Час познайомити читача з справжнім героєм нашої повісті. Володимир Дубровський виховувався в Кадетському корпусі і випущений був корнетом у гвардію; батько не шкодував нічого для пристойного його утримання, і юнак одержував з дому більше, ніж міг сподіватися. Бувши марнотратним і честолюбним, він дозволяв собі розкішні примхи; грав у карти і робив борги, не турбуючись про майбутнє і передбачаючи для себе рано чи пізно багату наречену, мрію бідної молодості.

Володимир отримав листа від Орини Єгорівни Бузирьової. Вона просила повідомити цареві про несправедливість, що сталася з маєтком. Володимир кілька разів перечитав лист. Думка втратити батька тяжко краяла його серце. Він уявляв собі батька, покинутого в глухому селі, на руках дурної старухи і двірні, якому загрожує якесь лихо і який згасає без допомоги в муках тілесних і душевних. Він вирішив до нього їхати і навіть вийти у відставку, якщо хвороба батька вимагатиме його присутності. Володимир написав прохання про відпустку.

Через три дні він був уже в дорозі. Його зустрів старий кучер Антон, який приїхав по нього. У дорозі кучер говорив молодому панові, що селяни не хочуть належати Троєкурову. Зворушений відданістю старого кучера, Дубровський замовк і поринув знов

у роздуми. Згодом він минав Покровське. Володимир згадав, як грався тут малим з Машею Троєкуровою, яка була на два роки від нього молодша і тоді вже обіцяла бути красунею. Він хотів про неї запитати в Антона, але якась соромливість утримала його. Під'їхавши до панського будинку, він побачив біле плаття Маші, що майоріло між деревами саду.

Володимир приїхав у Кістенювку. Двірня висипала з людських хат і оточила молодого пана з гучними виявленнями радості. Насилу він міг продертися крізь їхню запопадливу юрбу і вибіг на ветхий ганок; в сінях зустріла його Єгорівна і з плачем обняла свого вихованця. В залі син побачив батька, який був старий, високий на зріст, блідий і худий, у халаті й ковпаку. Володимир палко обняв батька. Радість занадто зворушила хворого, він ослаб, ноги під ним підломились, і він би впав, якби син не підтримав його. Старого віднесли в спальню. Він силкувався розмовляти з сином, але думки плуталися в його голові, і слова не мали ніякого зв'язку.

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

РОЗДІЛ IV

Здоров'я Андрія Гавриловича з кожною годиною гіршало. Володимир передбачав його близький кінець і не відходив від старого, що цілком впав у дитинство.

Тимчасом визначений термін минув, і апеляція не була подана. Кістенювка належала Троєкурову. Шабашкін з'явився до нього з поклонами й поздоровленнями і з проханням призначити час, коли бажано буде вступити у володіння новопридбаним маєтком. Кирило Петрович зникнув. З природи не був він користолюбним, бажання помсти завело його надто далеко, сумління його ремствувало. Він знав, в якому стані був його супротивник, давній товариш його молодості, і перемога не тішила його серце. Шабашкін, побачивши, що він не в настрої, вклонився і поспішив піти собі.

Троєкрутов вирішив помиритися з старим своїм сусідом, знищити й сліди сварки, повернувши йому його власність. Полегшивши душу цим добрим наміром, Кирило Петрович пустився риссю до садиби свого сусіда і в'їхав прямо на подвір'я.

В цей час хворий сидів у спальні біля вікна. Він пізнав Кирила Петровича, і жахливе збентеження відбилося на обличчі його. Він піднявся, щоб встати. Раптом параліч розбив його. Тут зайшли слуги і сказали, що приїхав Троєкуров. Володимир наказав слугам сказати Троєкурову забиратися геть.

Син переніс батька у крісло. Не було вже й ознаки життя в цьому тілі, ще не охололому, але вже спотвореному смертю. Єгорівна заголосила; слуги оточили труп, обмили його, одягли в мундир і поклали на стіл.

РОЗДІЛ V

Похорон відбувся на третій день. Хазяїн Кістенювки востаннє перейшов за поріг свого дому. Церква стояла за гаєм. День був ясний і холодний. Осіннє листя падало з дерев. В церкві повно було кістенювських селян, що прийшли віддати останню шану панові. Молодий Дубровський став біля криласа; він не плакав і не молився, але

обличчя його було страшне.

Після похорону Володимир пішов у гай. Єгорівна від його імені запросила попа і весь причет церковний на похоронний обід.

Тимчасом Володимир заглиблювався в гушавину дерев, намагаючись заглушати душевну скорботу. Він ішов не розбираючи дороги. Гостро відчував він свою самотність. Майбутнє поставало для нього вкрите грізними хмарами. Ворожнеча з Троекуровим віщувала йому нові нещастя. Коли почало смеркатися, він пішов додому.

Назустріч Дубровському попався піп з усім причтом. Володимир уник їх, і вони його не побачили. Біля двору Володимир зустрів багато людей. Йому повідомили, що приїхав суд, і людей віддають Троекурову. Володимир підійшов до чиновників. Шабашкін гордо позирав навколо себе. Справник сказав, що від сьогодні усе тут належить Троекурову, особу якого представляє тут Шабашкін. Володимир кипів від обурення. Та раптом натовп почав налягати на "правочинців". Володимир намагався зупинити своїх людей, щоб потім не було гірше. Він казав, що звернеться до царя. Слова молодого Дубровського, його гучний голос і величний вигляд справили бажаний вплив. Народ затих, розійшовся, подвір'я спустіло. Шабашкін, що був сховався у будинку, тихенько відімкнув двері, вийшов на ганок і з принизливими поклонами став дякувати Дубровському за його милостиве заступництво. Володимир слухав його з презирством і нічого не відповідав. Шабашкін і справник вирішили заночувати в маєтку і попросили Володимира наказати приготувати їм місце. Але Дубровський сказав, що він тут більше не господар.

РОЗДІЛ VI

Володимир думав, що завтра повинен буде залишити оселю, де народився і де помер його батько. І очі його нерухомо спинились на портреті його матері. Син не хотів, щоб портрет його матері дістався Троекурову. Володимир зціпив зуби, страшні думки виникали в голові його.

Він заходився розбирати папери покійного. Вони здебільшого складались із господарських рахунків і листування в різних справах. Володимир розірвав їх, не читаючи. Між ними натрапив він на пакунок з написом: листи моєї Дружини. З великим хвилюванням Володимир узявся за них: вони написані були під час турецького походу і були адресовані в армію із Кістенєвки. Вона описувала йому своє самотнє життя, господарські заняття, з ніжністю нарікала на розлуку і закликала його додому, в обійми доброї подруги; в одному з них вона висловлювала йому свій неспокій щодо здоров'я маленького Володимира; в іншому вона раділа його раннім здібностям і передбачала для нього щасливе й блискуче майбутнє. Володимир зачитався і забув усе на світі, поринувши душею в світ родинного щастя, і не помітив, як минув час.

Була вже одинадцята ніч. Володимир поклав листи в кишеню, взяв свічку і вийшов з кабінету. В залі спали п'яні приказні. Володимир з огидою пройшов мимо них до передпокою. Двері були замкнуті. Не знайшовши ключа, Володимир вернувся в залу, ключ лежав на столі. Володимир відімкнув двері і наткнувся на Архипа-коваля з сокирою. Чоловік говорив, що треба прикінчити приказних. Володимир пояснив йому,

що приказні не винні. Обидва тихо зійшли з ганку і пішли навколо двору. Дубровський відпустив зі сторожування Василису і Лукерію. Він пішов далі і зустрів Антона і Гришу. Володимир наказав їм піти привести Єгорівну і вивести з будинку всіх своїх людей, щоб жодної душі в ньому не залишалось, крім приказних. Антон мав запрягти воза.

Гриша пішов і через хвилину з'явився з своєю матір'ю – Єгорівною. Коли усі зібралися, почали палити будинок. Раптом Володимир згадав, що замкнув двері в передпокій. Він наказав Архипові побігти відімкнути. Але Архип побіг туди і виявив, що Володимир не замкнув дверей. Архип замкнув їх на ключ, примовляючи напівголосно: як би не так, відімкни! – і вернувся до Дубровського. Володимир підніс скіпку, сіно спалахнуло, полум'я шугнуло вгору і освітило все подвір'я. Дубровський сів з Гришею на воза. Антон ударив по конях, і вони виїхали з двору.

За хвилину полум'я охопило весь будинок. Червоний дим звивався над покрівлею. Шибки тріщали, сипались, палаючі колоди стали падати, розлігся жалібний зойк і крики: "горимо, рятуйте, рятуйте". Єгорівна просила Архипа порятувати людей, але він лиш дивився на пожежу зі злобною усмішкою. В цю хвилину приказні показали у вікні, силкуючись виламати подвійні рами. Але тут покрівля з тріском завалилась, і зойки стихли.

Незабаром уся двірня висипала на подвір'я. Жінки з криком поспішали рятувати своє манаття, дітвора стрибала, милуючись пожежею. Іскри полетіли вогненною заметіллю, хати зайнялися. Архип побачив, як кішка бігає по покрівлі палаючого сараю, не знаючи, куди стрибнути. На відміну від прикажчиків, яких він не хотів рятувати, йому стало жаль кішки, і він врятував її. А потім попрощався з усіма і пішов.

*Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу.*

РОЗДІЛ VII

На другий день звістка про пожежу рознеслася по всій околиці. Дехто догадувався про істину і твердив, що винуватцем цього жахливого лиха був сам Дубровський. Троєкуров приїжджав другого дня на місце пожежі і сам чинив слідство. Виявилося, що справник, засідатель земського суду, стряпчий і писар, так само як Володимир Дубровський, няня Єгорівна, дворовий чоловік Григорій, кучер Антон і коваль Архип пропали невідомо куди. Всі дворові засвідчили, що приказні згоріли в той час, як завалилась покрівля; обгорілі кістки їхні були знайдені. Баби Василиса і Лукерія сказали, що Дубровського і Архипа-ковалю бачили вони за кілька хвилин перед пожежею. Коваль Архип, за загальним свідченням, був живий і, можливо, головний, якщо не єдиний, винуватець пожежі. Кирило Петрович послав губернаторові докладний опис усієї події, і нова справа зав'язалась.

Незабаром люди обговорювали нову звістку: з'явилися якісь розбійники, від яких не було безпеки ні по шляхах, ні по селах. Розбійники роз'їжджали вдень по всій губернії, зупиняли подорожніх і пошту, приїжджали в села, грабували поміщицькі будинки і знищували їх вогнем. Начальник ватаги славився розумом, відважністю і якоюсь

великодушністю. Розповідали про нього чудеса; ім'я Дубровського було в усіх на устах, всі були певні, що він, а не хто інший стояв на чолі відважних злочинців. Дивувало одне – маєтки Троєкурова були помилувані; розбійники не пограбували у нього жодного сараю, не зупинили жодного воза. З звичайною своєю пихою Троєкуров приписував цей виняток страхів, який умів він вселити всій губернії, а також і чудовій поліції, заведений ним у його селах.

Першого жовтня мало бути храмове свято в селі Троєкурова.

РОЗДІЛ VIII

Дочці Троєкурова було 17 літ, і краса її була в повному розквіті. Батько любив її до нестями, але поводився з нею з властивим йому свавіллям. Вона не мала подруг і виросла в самотині. Рідко красуня з'являлась серед гостей, що бенкетували у Кирила Петровича. Маша читала романи і довершувала своє виховання, розпочате колись під керівництвом мамзель Мімі, якій Кирило Петрович виявляв велике довір'я і прихильність і яку змушений був, нарешті, вислати нишком до іншого маєтку, бо вона народила від нього сина. Цей хлопчик років дев'яти виховувався при ньому і визнаний був за його сина, незважаючи на те, що безліч босих дітлахів, як дві краплини води схожих на Кирила Петровича, бігали перед його вікнами і вважались дворовими. Кирило Петрович виписав із Москви для свого маленького Саші француза-вчителя, який і прибув у Покровське під час подій, які ми тепер описуємо.

Цей учитель сподобався Кирилові Петровичу своєю приємною зовнішністю і простим поведженням. Не подобалось тільки те, що вчитель був молодий. І Троєкуров боявся, щоб той не чіпав його жінок. Оскільки Троєкуров не вмів говорити по-французьки, то попросив свою дочку пояснити це вчителеві. Але Маша лиш сказала, що її батько сподівається на вчителеву скромність і порядну поведінку. Маша не звернула ніякої уваги на молодого француза, вихована в аристократичних забобонах, учитель був для неї щось подібне до слуги чи майстрового. Але на m-г Дефоржа вона справила велике враження.

Надворі в Кирила Петровича виховувалося звичайно кілька ведмежат і становили вони одну з головних розваг покровського поміщика. Наприклад, більшим ведмедям пан кидав порожню винну бочку, з набитими гвіздками; ведмідь штовхав її, ранився, шаленів, доки не відбирали у бідного звіра предмет марної його люті. Траплялось, що у віз впрягали пару ведмедів, волею чи неволею садовили в нього гостей, і пускали їх мчати на волю божу. Але найкращим жартом вважався у Кирила Петровича такий. Зголоднілого ведмедя замкнуть бувало в порожній кімнаті, прив'язавши його вірьовкою до кільця, вгвинченого в стіну. Вірьовка була завдовжки майже через усю кімнату, так що один тільки протилежний куток міг бути безпечним від нападу страшного звіра. Приводили звичайно новачка до дверей цієї кімнати, ненароком вштовхували його до ведмедя, двері замикались і нещасну жертву залишали сам на сам з кошлатим пустельником. Бідний гість, з обірваною полою і до крові подряпаний, скоро відшукував безпечний куток, але змушений був, інколи на протязі трьох годин, стояти, притиснувшись до стіни і бачити, як розлючений звір за два кроки від нього ревів,

стрибав і силкувався до нього дотягтися. Такі були благородні розваги російського барина!

Через кілька днів після приїзду вчителя Троєкуров згадав про нього і вирішив угостити його у ведмежій кімнаті. Француз не збентежився, коли потрапив до ведмедя. Дефорж витяг з кишені маленький пістолет і застрелив звіра. Дефорж пояснив, що завжди з собою носить пістолета. З тієї хвилини Троєкуров Дефоржа полюбив і не думав уже його випробовувати.

Але випадок цей справив враження на Марію Кирилівну. Уява її була вражена: вона бачила мертвого ведмедя і Дефоржа, який спокійно стояв над ним і спокійно з нею розмовляв. Вона побачила, що хоробрість і горде самолюбство не виключно належать одному станові, і з того часу почала виявляти до молодого вчителя пошану, яка дедалі ставала все уважнішою. У Маші був прекрасний голос і великі музикальні здібності; Дефорж узявся давати їй уроки. Маша в нього закохалася, сама ще в тому собі не признаючись.

РОЗДІЛ IX

Напередодні храмового свята гості почали з'їжджатись до Дубровського. На свято у церкві зібралась сила почесних богомольців. Кирило Петрович приїхав у колясці шестернею і урочисто пішов на своє місце, супроводжуваний Марією Кирилівною.

Після обідні Троєкуров перший підійшов до хреста. Всі рушили за ним, потім сусіди підійшли до нього з шануванням. Дами оточили Машу. Кирило Петрович, виходячи з церкви, запросив усіх до себе обідати, сів у коляску і рушив додому. Всі поїхали слідом за ним.

Кімнати наповнились гостями. В залі накривали стіл на 80 приборів. Кирило Петрович перший пішов сідати за стіл, за ним рушили дами і поважно зайняли свої місця, дотримуючись певного старшинства, панночки скупчились між собою як полохливе стадо кізочок і вибрали собі місця одна біля одної. Проти них розмістились чоловіки. Кінець столу сів учитель біля маленького Саші.

Кирило Петрович весело оглядав свою трапезу і сповна втішався щастям хлібосола. В цей час в'їхала на подвір'я коляска, запряжена шестериком. Це прибув Антон Пафнутійович Спицин, товстий чоловік років п'ятдесяти, з круглим і рябим обличчям, прикрашеним потрійним підборіддям. Він прибув пізно, бо поламалось колесо, а їхати коротшою дорогою боявся через розбійника Дубровського. Адже саме Спицин засвідчив, що Дубровські володіють Кістенювкою без усякого на те права, а єдино з ласки Троєкурова. І покійник Дубровський обіцяв зі Спициним по-своєму розквитатись.

Троєкуров питав нового справника, чи скоро зловлять Дубровського. Панові було дуже цікаво дізнатися щось про Дубровського. Одна вдова – Анна Савівна Глобова, сказала, що Дубровський у неї обідав. Вона розповіла, що послала прикажчика, щоб передав їй сину 2000 карбованців і листа. Але увечері прикажчик повернувся блідий, обірваний і пішки. Він розповів, що його пограбували розбійники, сам Дубровський хотів його повісити. Минув тиждень, другий – раптом приїхала коляска. Якийсь генерал просив побачитись з Глобовою. Зайшов до неї чоловік років 35-ти, смуглявий,

чорноволосий, з вусами, з бородою, рекомендується, як друг і товариш по службі покійного чоловіка Глобової. Вдова пригостила його чим бог послав, розговорилися про те, про се, нарешті і про Дубровського. Глобова розповіла йому своє горе. Генерал сказав покликати прикажчика. Той прийшов і остовпів, побачивши генерала. "Розкажи мені, як це тебе Дубровський пограбував і як він хотів тебе повісити", — сказав генерал до прикажчика. Прикажчик розповів, що його дійсно перестрів був Дубровський, але грошей і листа не брав. Виявилось, що саме прикажчик узяв собі гроші. А генералом виявився сам Дубровський.

Всі слухали розповідь Анни Савівни, особливо панночки. Багато з них потай співчували Дубровському, вбачаючи в ньому героя романічного, особливо Марія Кирилівна. Але Троекуров сказав, що це не міг бути Дубровський, бо Дубровському лиш 23 роки, і бороди чи вусів у нього нема. Троекуров сказав, що сам зловить Дубровського: відрядить чоловік з двадцять, то вони й очистять злодійський гай.

Згодом пан з великим задоволенням розповів, як Дефорж хоробро вбив ведмедя. Гості з увагою слухали і з подивом поглядали на Дефоржа, який, не підозріваючи, що мова йшла про його хоробрість, спокійно сидів на своєму місці і робив повчальні зауваження жвавому своєму вихованцеві.

Обід, що тривав близько трьох годин, закінчився. Усі пішли до вітальні, де мали пити каву і грати в карти.

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

РОЗДІЛ X

Близько сьомої години вечора дехто з гостей хотів їхати, але господар, якого розвеселив пунш, наказав замкнути ворота і оповістив, що до наступного ранку нікого з двору не випустить. Незабаром заgrimіла музика, двері в залу відчинились, і бал почався. Господар і його близькі сиділи в кутку, випиваючи склянку за склянкою і любуючись веселощами молоді. Учитель між усіма відзначався, він танцював більше за всіх. Усі панночки обирали його і вважали, що з ним дуже зручно вальсувати. Кілька разів кружляв він з Марією Кирилівною, і панночки насмішувато за ними стежили. Нарешті десь близько півночі стомлений господар припинив танці, наказав подавати вечерю, а сам пішов спати.

Відсутність Кирила Петровича надала товариству більше волі і жвавості. Кавалери насмілились зайняти місце біля дам. Панночки сміялися і перешіптувалися з своїми сусідами; дами голосно розмовляли через стіл. Вечера була надзвичайно весела.

Тільки Антон Пафнутійович хвилювався і боявся розбійників. На грудях під сорочкою він мав торбину з усіма своїми грошима. Змушений залишитися ночувати в чужому домі, він боявся, щоб не влаштували його на ніч де-небудь у відокремленій кімнаті, куди б легко могли забратись злодії, він шукав очима надійного товариша і вибрав нарешті Дефоржа. Його зовнішність, що виявляла силу, а більше хоробрість, яку він виявив при зустрічі з ведмедем, вирішили його вибір. Коли встали з-за стола, Антон

Пафнутійович почав вертітись біля молодого француза, покрякуючи й відкашлюючись, і нарешті звернувся до нього з проханням спати у його кімнаті.

Гості почали прощатися між собою і кожен йшов у кімнату, йому призначену. А Антон Пафнутійович пішов з учителем у флігель. Ніч була темна. Дефорж освітлював дорогу ліхтарем, Антон Пафнутійович ішов за ним досить бадьоро, притискуючи зрідка до грудей потайну торбину, щоб переконатися, чи гроші його ще при ньому. Прийшовши у флігель, учитель засвітив свічку, і обидва почали роздягатись; тимчасом Антон Пафнутійович походжав по кімнаті, оглядаючи замки й вікна і похитуючи головою при цьому невітальному огляді. Двері замикались самою засувкою, на вікнах не було ще подвійних рам. Ліжка їх стояли одне проти одного, обидва лягли, і вчитель погасив свічку.

Антон Пафнутійович, хоч як боявся, але все ж заснув. Дивне готувалось йому пробудження. Він почував крізь сон, що хтось тихенько сіпав його за комір сорочки. Антон Пафнутійович розплющив очі і при блідому світлі осіннього ранку побачив перед собою Дефоржа: француз в одній руці тримав кишеньковий пістолет, а другою відстібав заповітну торбину. Антон Пафнутійович обмер. Вчитель сказав чистою російською мовою: "Тихше, мовчіть, або ви пропали. Я Дубровський".

РОЗДІЛ XI

На одну станцію приїхала коляска. Слуга зіскочив з козел, відкрив дверцята, і через хвилину молодий чоловік у військовій шинелі і в білому картузі зайшов до доглядача – слідом за ним слуга заніс шкатулку і поставив її на вікно. Офіцер поросив коней і звернув увагу, що на коней чекає ще один молодий чоловік. Це був учитель-француз, якого заочно найняв Троєкуров для свого сина. Офіцер запропонував французові 10000 чистими грошима, за те, щоб француз зараз же їхав до Парижа, але віддав свої папери. З цими словами він відімкнув шкатулку і витяг кілька пачок асигнацій. Француз витріщив очі. Він не знав, що й думати, але погодився.

Офіцер отримав паспорт, рекомендаційний лист, свідоцтво про народження. Натомість заплатив французові, і ошелешений вчитель поїхав додому. Дубровський, заволодівши паперами француза, сміливо з'явився, як ми вже бачили, до Троєкурова і оселився в його домі. Правда, він мало займався вихованням маленького Саші, давав йому повну волю байдикувати, і не дуже карав за уроки, які задавав тільки для форми, зате з великим старанням стежив за музичними успіхами своєї учениці і часто цілими годинами сидів з нею за фортепіано. Всі любили молодого учителя.

Минуло близько місяця з дня його вступу в звання учителя до достопам'ятного святкування, і ніхто не підозрівав, що в скромному молодому французі таївся грізний розбійник, ім'я якого наводило жах на всіх навколишніх поміщиків. За весь цей час Дубровський не відлучався з Покровського, але чутки про розбої його не вщухали, завдяки винахідливій уяві сільських жителів, але могло трапитись і те, що ватага його продовжувала свої дії і в відсутність начальника.

Ночуючи в одній кімнаті з людиною, яку міг він вважати своїм особистим ворогом і одним з винуватців його бідування, Дубровський не міг утриматись від спокуси. Він

знав про існування торбини і вирішив нею заволодіти.

О 9-ій годині ранку гості, що ночували в Покровському, зібралися один за одним у вітальні, де кипів уже самовар, перед яким у ранковому платті сиділа Марія Кирилівна. Троєкуров пив чай. Останнім з'явився Антон Пафнутійович; він був такий блідий і здавався таким збентеженим, що вигляд його всіх вразив. Через кілька хвилин слуга зайшов і оповістив Спицина, що коляска його готова; Антон Пафнутійович поспішив відкланятись і, незважаючи на умовляння господаря, вийшов поспішно з кімнати і зразу ж поїхав.

РОЗДІЛ XII

Минуло кілька днів, і не трапилось нічого визначного. Життя мешканців Покровського було одноманітним. Кирило Петрович щодня виїжджав на полювання; читання, прогулянки і музикальні уроки захоплювали Марію Кирилівну, особливо музикальні уроки. Вона починала розуміти власне серце і признавалася з мимовільною досадою, що воно не було байдуже до достоїнств молодого француза. Він з свого боку не виходив з рамок пошани.

Одного разу, прийшовши до зали, де чекав її вчитель, Марія Кирилівна з подивом помітила збентеженість на блідому його обличчі. Вона відкрила фортепіано, проспівала кілька нот, але Дубровський під приводом головного болю попросив вибачення, припинив урок і, закриваючи ноти, подав їй крадькома записку. Вчитель запросив її сьогодні о 7 годині в альтанку біля струмка.

В призначений час Марія прийшла в альтанку. Вона очікувала освідчення. Хлопець сказав їй, що він не француз Дефорж, а Дубровський. Марія Кирилівна скрикнула. Володимир говорив, що простив Троєкурова, і відмовився від помсти, як від безумства. Дубровський сказав, що вони сьогодні мусять розлучитися. Тут почувся легкий свист, і Дубровський замовк. Він схопив її руку і притиснув до палаючих уст. Свист повторився. Дубровський сказав, що його кличуть, і кожна хвилина може його погубити. Марія Кирилівна плакала мовчки. Свист почувся втретє.

Схвильована побаченням з Дубровським, Марія Кирилівна поверталася з саду. У будинку була метушня, на подвір'ї було багато людей, біля ґанку стояла тройка, здалека почула вона голос Кирила Петровича, і поспішила зайти в кімнати, побоюючись, щоб її відсутність не була помічена. В залі зустрів її Кирило Петрович, гості оточували справника і засипали його запитаннями. Справник, озброєний з ніг до голови, відповідав їм з виглядом таємничим і метушливим. Троєкуров сказав дочці, що Дефоржа – Дубровський, який пограбував Антона Пафнутійовича. Марія Кирилівна була ні жива, ні мертва. Вона пішла швидше до своєї кімнати.

Тимчасом француза не знаходили. Гості Троєкурова перешіптувались між собою, справник, здавалося, пошився в дурні – француза не знайшли. Очевидно, він устиг зникнути, будучи попередженим. Пізно вечором Троєкуров розігнав гостей.

РОЗДІЛ XIII

На початку наступного літа сталося багато змін в сімейному побуті Кирила Петровича. За 30 верст від нього був багатий маєток князя Верейського, який

повернувся з-за кордону у своє село, якого зроду ще не бачив.

Князю було близько 50 років, але він здавався набагато старішим. Він мав постійну потребу в розвагах і завжди нудьгував. Князь їздив у гості до Троєкурова. Старий зальотник був вражений красою Маші. Одного разу старики і красуня поїхали на прогулянку. Кирило Петрович розказав князеві повість про свого француза-вчителя, що виявився Дубровським. Марія Кирилівна сиділа як на голках, Верейський вислухав з глибокою увагою, визнав усе це дуже дивним і перемінив розмову.

Через два дні після цих відвідин Кирило Петрович поїхав з дочкою в гості до князя Верейського. Його маєток був розкішним. Після обіду господар запропонував гостям піти в сад. Вони пили каву в альтанці на березі широкого озера, усіяного островами. Раптом залунала духова музика, і шестивесельний човен причалив до самої альтанки. Вони поїхали по озеру, коло островів, виходили на деякі з них, на одному знаходили мармурову статую, на другому відлюдну печеру, на третьому пам'ятник з таємничим написом, що збуджував у Марії Кирилівни дівочу цікавість. Ввечері Марія Кирилівна господарювала в домі старого холостяка. Вона розливала чай, слухаючи нескінченні розповіді люб'язного говоруна; раптом почувся постріл, і ракетка освітила небо. Князь подав Марії Кирилівні шаль і покликав її і Троєкурова на балкон. Почались феєрверки. Марія Кирилівна веселилась, як дитя. Князь Верейський радів з її захоплення, а Троєкуров був надзвичайно ним задоволений. Усі повечеряли. Гості пішли в кімнати, для них відведені, і другого дня вранці розпрощалися з привітним господарем.

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

РОЗДІЛ XIV

Одного разу Маша вишивала біля вікна, і чиясь рука кинула їй крізь вікно листа. В цей час її покликали до батька. Кирило Петрович був не сам. Князь Верейський сидів у нього. При появі Марії Кирилівни князь підвівся і мовчки вклонився їй з збентеженням.

Батько сказав дочці, що її сватає князь. Маша остовпіла, смертельна блідість укрила її лице. Вона мовчала. Князь до неї підійшов, взяв її руку і з виглядом зворушення спитав: чи згодна вона зробити його щасливим. Маша мовчала. Кирило Петрович сказав, що згодна. І відпустив дочку у свою кімнату.

Вона побігла до своєї кімнати, замкнулась і дала волю своїм сльозам, уявляючи себе дружиною старого князя; він раптом здався їй огидним і ненависним. Тут вона згадала про лист і жадібно кинулась його читати, передчуваючи, що він був від Дубровського. Справді він був писаний ним, і були там тільки такі слова: "Увечері о 10 годині на тому ж місці".

РОЗДІЛ XV

Коли вони зустрілись, Дубровський сказав, що усе знає. І може звільнити Машу від ненависної людини. Маша говорила, що буде просити ще свого батька, буде плакати. Дівчина сказала Володимирі з'явитися за нею, і вона буде його дружиною. Дубровський довго мовчав, тоді сказав, щоб Маша просила батька, як тільки може. А

якщо не вдасться... Тут Дубровський закрив обличчя руками, він, здавалось, задихався. Маша плакала. Він тихо обняв стрункий її стан і пригорнув її до свого серця. Довірко схилила вона голову на плече молодого розбійника. Обое мовчали. Пройшов якийсь час. Він узяв її руку і надів їй на палець перстень. "Якщо зважиться звернутися до мене, — сказав він, — то принесіть перстень сюди, опустіть його в дупло цього дуба, я знатиму, що робити". Дубровський поцілував її руку і зник між деревами.

РОЗДІЛ XVI

Сватання князя Верейського не було вже таємницею для сусідства. Кирило Петрович приймав поздоровлення, весілля готувалося. Маша з кожним днем відкладала остаточну розмову. Тимчасом поводження її з старим нареченим було холодним і вимушеним. Князя це не турбувало. Він про кохання не думав, задоволений її безмовною згодою.

Та час минав. Маша нарешті зважилась діяти і написала листа князю Верейському; вона намагалася збудити в його серці почуття великодушності, відверто признавалась, що не мала до нього найменшої приязні, благала його відмовитись від її руки і самому захистити її від влади батьківської. Вона потай вручила листа князеві Верейському, той прочитав його на самоті і нітрохи не був зворушений. Навпаки, він побачив необхідність прискорити весілля.

Князь навіть розповів про лист Троекрутову. Кирило Петрович розлютувався; насилу князь міг умовити його нічим не виказувати перед Машею, що він знає про лист. Кирило Петрович призначив бути весіл्लю другого ж дня. Князь визнав це дуже розумним, пішов до своєї нареченої, сказав їй, що лист його дуже засмутив, але що він надіється з часом заслужити її прихильність.

Та ледве встиг він виїхати з двору, як батько її зайшов і просто звелів їй бути готовою на завтрашній день. Марія Кирилівна, уже схвильована розмовою з князем Верейським, залилась сльозами і кинулась до ніг батькові. Вона благала не віддавати її за князя. Кирило Петрович був зворушений, але приховав своє збентеження і, відштовхнувши її, сказав суворо, що знає краще, що потрібно дочці. Маша сказала, що має захисника – Дубровського. Кирило Петрович подумав, що вона збожеволіла, і дивився на неї з подивом. Він вийшов і замкнув дочку.

Довго плакала бідолашна дівчина. Вона глянула на перстень, залишений їй Дубровським. Передчуття підказувало їй, що увечері знайде вона Дубровського в саду біля альтанки. Та двері були замкнені.

РОЗДІЛ XVII

Зранку служниця сказала, що особливих приготувань до весілля нема, але попові наказано не виїздити з села.

Маша вирішила повідомити про все Дубровського і стала шукати способу переслати перстень в дупло заповітного дуба. В цей час камінець ударився в вікно, шибка задзвеніла, і Марія Кирилівна глянула на подвір'я і побачила маленького Сашу, що робив їй таємничі знаки. Вона знала про його прихильність і зраділа йому. Вона відчинила вікно. Брат спитав, чи нічого не потрібно сестрі. Вона дала братові перстень

і сказала, що треба зробити.

Хлопчик поклав перстень у дупло. Скінчивши справу щасливо, хотів він ту ж мить доповісти про те Марії Кирилівні, як раптом рудий і косоокий обідраний хлопчисько майнув із-за альтанки, кинувся до дуба і запустив руку в дупло. Саша кинувся до нього і вчепився в нього обома руками. Вони боролися кілька хвилин, нарешті рудий хлопчик переміг. Він повалив Сашу на землю і схопив його за горло. Але садівник Степан зловив рудого. Садівник повів полоненого на панське подвір'я, а Саша його супроводжував. Раптом усі троє опинились перед Кирилом Петровичем, що йшов оглядати свою стайню. Степан коротко описав усю подію. Кирило Петрович вислухав його з увагою. Саша пояснив, що перстень дала сестра і наказала поставити у дупло. Та й рудий хлопець признався, що він дворовий панів Дубровських. Пан сказав віддати перстень, але в рудого його не було. Троєкрутов наказав замкнути хлопця. Степан відвів хлопчика на голубник, замкнув його там і приставив дивитись за ним стару пташницю Агафію. А Троєкрутов відразу відправив за справником.

Приїхав справник і Троєкрутов сказав, що скоро вони спіймають Дубровського. До них привели 13-літнього рудого хлопчика Митю. Справник покликав Троєкрутова в іншу кімнату. Коли вони вийшли, то просто відпустили хлопця, нічого не питаючи. Хлопчик вийшов і пустився бігцем, не оглядаючись, через поле в Кістенювку. Добігши до села, він зупинився біля напіврозваленної хатини, першої з краю, і постукав у віконце; віконце піднялось, і стара жінка виглянула. Хлопчик попросив хліба і побіг далі. Починало смеркати. Митя пробирався токами і городами до Кістенювського гаю. Дійшовши до двох сосон, він зупинився, оглянувся на всі боки, свиснув свистом пронизливим і уривчасто і став слухати; легкий і протяжний свист почувся йому у відповідь, хтось вийшов із гаю і наблизився до нього.

Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу.

РОЗДІЛ XVIII

Кирило Петрович ходив туди й сюди по залу. Весь дім був у русі. Марію Кирилівну вдягали у весільну сукню, голова її млосно хилилась під вагою брильянтів, вона злегка здригалась, коли необережна рука колола її, але мовчала, безтямно дивлячись у дзеркало.

Кирило Петрович поблагословив дочку. Бідна дівчина упала йому в ноги і заридала. Її підняли і майже понесли в карету. З нею сіла весільна мати і одна із служниць. Вони поїхали до церкви. Там наречений вже їх чекав. Він вийшов назустріч молодій і його вразила її блідість і дивний вигляд. Вони разом зайшли в холодну, порожню церкву, за ними замкнули двері. Священник вийшов з вітваря і зараз же почав. Марія Кирилівна нічого не бачила, нічого не чула, думала про одне; з самого ранку вона чекала Дубровського, надія ні на хвилину її не покидала, та коли священник звернувся до неї з звичайними запитаннями, вона здригнулась і обмерла – але ще зволікала, ще чекала; священник, не дочекавшись її відповіді, вимовив безповоротні слова.

Обряд було скінчено. Вона почувала холодний поцілунок нелюбого чоловіка, вона чула веселі поздоровлення присутніх і все ще не могла повірити, що життя її навіки було сковане, що Дубровський не прилетів визволити її. Князь звернувся до неї з ласкавими словами, вона їх не зрозуміла, вони вийшли з церкви, на паперті юрмились селяни з Покровського. Молоді поїхали до Арбатова; туди ж вирушив і Кирило Петрович, щоб зустріти там молодих. На самоті з молодою дружиною князь нітрохи не був збентежений її холодним виглядом. Проїхали вони близько десяти верст. Раптом почулись крики погоні, карета зупинилась, юрба озброєних людей оточила її, і чоловік у півмасці, відчинивши дверцята з боку, де сиділа молода княгиня, сказав їй: "Ви вільні, виходьте". "Що це значить, — закричав князь, — хто ти такий?..". "Це Дубровський", — сказала княгиня. Князь, не розгубившись, вихопив з бокової кишені дорожній пістолет і вистрілив у маскованого розбійника. Княгиня скрикнула і з жахом закрила обличчя обома руками. Дубровський був поранений у плече, кров показала. Князь, не гаючи ні хвилини, вийняв другий пістолет, але йому не дали часу вистрілити, дверцята відчинились, і кілька дужих рук витягли його з карети і вирвали у нього пістолет. Над ним заблищали ножі. "Не займати його!" — закричав Дубровський, і похмурі його спільники відступили. Дубровський сказав Маші, що вона вільна. "Пізно, я обвінчана, я дружина князя Верейського" — сказала Маша. Вона попросила відпустити її з чоловіком.

Але Дубровський вже її не чув, біль рани і сильні хвилювання душі позбавили його сили. Він упав біля колеса, розбійники оточили його. Він встиг сказати їм кілька слів, вони посадили його верхи, двоє з них його підтримували, третій взяв коня за повід, і всі поїхали в сторону, лишивши карету посеред дороги.

РОЗДІЛ XIX

Посеред дрімучого лісу, на вузькій галявинці здіймалось маленьке земляне укріплення, що складалося з валу й рову, за якими було кілька куренів і землянок. Там жили розбійники. Вони саме обідали. Дивне мовчання панувало в цій юрбі. Після обіду вартовий заспівав. В цей час двері одного з куренів відчинилися, і бабуса в білому чепці, охайно й манірно одягнута, показала на порозі. Вона сказала не співати, бо пан спочиває. "Вибач, Єгорівно, — відповів Стюпка, — гаразд, більше не буду, нехай він собі, наш батечко, спочиває та видужує". Бабуса пішла, а Стюпка став походжати по валу.

В курені, з якого вийшла стара, за перегородкою поранений Дубровський лежав на похідному ліжку. Перед ним на столику лежали його пістолети, а шабля висіла в головах. Землянка застелена і обвішана була багатими килимами, в кутку стояв жіночий срібний туалет і трюмо. Дубровський тримав у руці розкриту книгу, але очі його були закриті.

Раптом Дубровський здригнувся: в укріпленні знялася тривога. Стюпка сказав, що їх шукають. Дубровський скочив з ліжка, схопив зброю, і вийшов з куреня. Розбійники галасливо юрмились на дворі, при його появі настало глибоке мовчання. "По місцях" — закричав Дубровський. І розбійники зайняли кожен певне місце. В цей час трое

дозорців прибїгли і сказали, що у лісі солдати.

По лісу залунало кілька голосів і стали наближатися; розбійники чекали в мовчанні. Раптом три чи чотири солдати появилися з лісу і зразу ж подалися назад, пострілами давши знати товаришам. Чоловік з півтора солдатів висипало з лісу і з криком посунули на вал. Дубровський приставив пальник, постріл був влучний: одному відірвало голову, двоє були поранені. Між солдатами виникло замішання, але офіцер кинувся вперед, солдати за ним рушили і збігли в рів; розбійники вистрілили в них з рушниць та пістолетів і стали з сокирами в руках обороняти вал, на який лізли оскаженілі солдати, залишивши в рові чоловік з двадцять поранених товаришів. Рукопашний бій зав'язався, солдати вже були на валу, розбійники почали відступати, але Дубровський, підійшовши до офіцера, приставив йому пістолет до грудей і вистрілив, офіцер брязнув навznak, кілька солдатів підхопили його на руки і поспішили віднести в ліс, інші, втративши начальника, спинились. Підбадьорені розбійники скористувались цією хвилиною вагання і здобули перемогу.

Через кілька днів після бою Дубровський зібрав усіх своїх спільників, оголосив їм, що має намір назавжди їх залишити, радив і їм змінити життя. "Ви розбагатіли під моїм начальством, кожен з вас має папір, з яким безпечно може пробратись до якої-небудь віддаленої губернії і там провести решту життя в чесних трудах і в достатку. Але ви всі шахраї, і, мабуть, не схочете покинути ваше ремесло". Після цієї розмови він покинув їх, взявши з собою лише**. Ніхто не знав, куди він подівся. Грізні відвідини, пожежі і грабування припинились. Шляхи стали вільні. З інших вістей дізнались, що Дубровський зник за кордон.

*Стислий переказ по розділах, автор переказу: Світлана Перець.
Авторські права на переказ належать Укрлібу.*